

KRAJSOVSZKY GÁBOR – ERDŐS MÁTYÁS:

A SZENTMISE MIBENLÉTE ÉS KEGYELMI HATÁSAI¹

Bevezető gondolatok

„Az Oltáriszentség az Úr Krisztus testének és vérének szentsége, melyek a kenyér és bor színei alatt valósággal jelen vannak a hívek lelki táplálására és az újszövetség áldozatául.”¹ Így szól az Oltáriszentség hittani meghatározása. Az Eucharisztia görög eredetű szó (az *eu* - jó és a *kharisz* - kegyelem, kegyelmi adomány szavakból), jelentése: hálaadás. Az Oltáriszentségnek mind az Ószövetségben, mind az Újszövetségben vannak előképei. Az Ószövetségben a manna (Kiv 16,35), a húsvéti bárány és annak vére (Kiv 12,13), továbbá Melkizedek följajánlása (Ter 14,18). Az Újszövetségben a kánai menyegző (Jn 2,1-12), valamint a kenyérszaporítás csodái (Mt 14,13-21; 15,32-39). Alapítása Nagycsütörtökön, az utolsó vacsorán (az első szentmise keretében) történt. Jézus Krisztus a kenyeret és a bort – isteni hatalmánál fogva – saját testévé és vérévé változtatta át (Mt 26,26-28; Mk 14,22-24; Lk 22,19-20; 1Kor 11,23-25). A pászka ünnep (egyiptomi kivonulás ünnepe) a rabságból a szabadságba való átmenetet jelentette, az Eucharisztia ünneplése pedig a földi életből az örök dicső életbe történő átmenetet jelenti. Az utolsó vacsorán Jézus Krisztus elővételezte feltámadott testét és véréét. Ahhoz, hogy az Oltáriszentséget tisztelhessük, és bátor hitvallást tehesünk mellette, meg kell ismernünk annak fogalmi-, dogmatikai hátterét.

¹ In: Krajsovszky Gábor – Az Oltáriszentség tisztelete az új, harmadik évezredben. A Központi Oltáregyesület jubileumi kiadványa. Budapest, 2009. 10-29.

A vallásos tisztelet fogalma

A vallás Isten megismerése és akaratának teljesítése. A vallásos tisztelet (*cultus*) egy személy vallási kiválóságának hódolattal való elismerése (*agnitio excellentiae*). Ez a kiválóság lehet kisebb, vagy nagyobb, így a tiszteletnek is lehetnek különböző fokai, mert a tisztelet fokát a kiválóság nagysága határozza meg. Isten Önmagától való, maga a lét, ezért végtelenül tökéletes. Minden más létező Tőle függ, az Ő teremtménye, tehát kiválósága véges. Istent végtelen kiválósága (*infinita excellentia*) miatt a legnagyobb vallási tisztelet, az imádás (*cultus latriae*) illeti. Az Isten Szentháromság, Atya, Fiú és Szentlélek, így mindhárom isteni személyt imádás illeti.²

Jelen van-e Krisztus az Oltáriszentségben?

„Egy szellemes festő lefestette az utolsó vacsora jelenetét: Jézus, amint a kenyeret s bort nyújtja tanítványainak, s a kép alá a következő mondatokat írta: egyik oldalon ez áll - »*Luther*: Ez alatt van az ő teste. *Kálvin*: Ez úgy hat, mint az ő teste. *Zwingli*: Ez jelképezi az ő testét.« A másik oldalon e szó állt: »*Jézus Krisztus*: Ez az én testem.« Alatta: »*Kinek higgyünk ezek közül?*« Aligha lehetne rövidebben és kifejezőbben érzékeltetni és egyben összefoglalni a katolikus és katolikus-ellenes állásfoglalást az Oltáriszentség körül. Nem lehet vitás, ki érdemel több hitelt, melyik a helyes eligazodás.”³ - írta Bangha Béla, a híres apologéta az Oltáriszentség mibenlétéről. Jézus Krisztus teste és vére átlényegülés által jelenik meg a kenyér és a bor külső színei alatt. „Tehát, ami előbb kenyér volt, az utóbb az ő teste lett; minthogy azonban külső változás nem történt se a kenyéren, se a boron, következik, hogy a legmélyén, a szubsztanciában ment az végbe. Olyanformán van ez, mint amikor egy úr azt mondja a rabszolgájának: te most szabad vagy; ezáltal külsőleg a volt

rabszolgán semmi változás nem történt, voltaképpen pedig rendkívül mély és gyökeres változás ment végbe rajta.”⁴ A 20. század nagy dogmatikusa, Schütz Antal munkáiban részletesen elemzi ennek az érzésekkel nem, de vallásos hittel megtapasztalható isteni hagyatéknak a dogmatikai háttérét. Az Oltáriszentséget Úrnapján ünnepli az Egyház. Az Oltáriszentségnek (és a papi hivatásoknak) magyar vértanúja is van, Brenner János, akit az akkori magyarországi isten- és emberellenes rendszer bérencei 1957. december 16-án öltek meg, 32 késszúrással. Lelki naplójából való a következő részlet: „Minél mélyebben átéled Krisztus lényegi valóságát az Oltáriszentségben, annál mélyebb lesz lelkiéleted. Ha nem megy az ima és az elmélkedés, éldd át a Valóságot, hogy Krisztus éppen úgy ott van jelen, mint te. Nem elég a tökéletességet aprólékos gonddal teljesíteni, hanem tartalommal is meg kell tölteni, s ez a tartalom Jézus mélységes, benső, életigényként felbukkanó szeretete. Szeress, szeress, quia omnia vincit amor - mivel a szeretet mindent legyőz!”

Az átlényegülés fogalma

Forma dat esse rhei - a forma adja a dolgok lényegét. Ezt a filozófiai megállapítást az Eucharisztia esetében hogyan kell értelmezni? Forma alatt *lényegi* forma, és nem külső figura értendő. Az átváltoztatásban (transfiguratio; átlényegülés - transsubstantiatio) a kenyér és a bor lényege Krisztus testének és vérének a lényegévé változik. [A *szubsztancia* – „lényeg” – mint alapfogalom, csak közvetve írható le. Ellentéte az akcicens. A szubsztancia olyan létező, amely nem egy másik létezőben benne rejlő meghatározás és nem is egy másik létezőnek metafizikai részprincípiuma, hanem saját valóságaként birtokolja azt a valóságot, amelyet jelöl. Önmagában áll, „*magánvaló*”].⁵ A 'visus, gustus, tactus' (látás, ízlelés, tapintás) csalódik, mivel a *lényeg* miatt (és nem a külső formák, tehát nem dimenzió szerint) jön Krisztus. Az átváltoztatást követően nem

mennyiségi, hanem *lényegi* kapcsolat áll fenn, ezért nem látjuk Jézust az átváltoztatott színek alatt. A kenyér és bor külső színei megmaradnak, a lényege megváltozik. Jézus nem dimenzióban, hanem lényeg szerint közeledik a kenyérhez. Ő lényegi céllal jön, nem pedig azzal a céllal, hogy dimenzióiban legyen jelen a színek alatt. Éppen ezért, a dimenziói is ott vannak, de nincs kiterjedése, mivel Ő lényegével van ott a kenyér színei alatt. Két tárgy dimenzióiban találkozik. Jézusnak nincs kiterjedése, mivel nem a dimenziókban való jelenlét céljával, hanem a lényegével való jelenléte céljából jön. Nem szorítja ki a kenyér lényegét, mert az egyszerű, egymást követő eseménysor lenne. Cserélődik a kenyér lényege, Jézus lesz belőle. Két lényeg cserélődik a külső színek alatt: a kenyér és bor lényege változik át Jézus lényegévé. Ez hittitok. (Ott nem összezsugorodva van Jézus és nem kerek alakban, hanem lényege szerint.) A corpus (átváltoztatott kenyér) ugyanúgy romlik meg, mint a kenyér. Aquinói Szent Tamás filozófiája ez. Transzszubsztanciáció (a lényeg megváltozása): a kenyér és a bor szubsztanciájának (lényegének) átváltozása Jézus Krisztus testének és vérének szubsztanciájává, ami a szentmiseáldozatban elvégzett konszekrálás (átváltoztatás) következtében Isten hatalma által meggyégbe; ennek az átváltoztatásnak az eredményeképp jelenvalóvá válik Jézus Krisztus teste és vére, miközben megmarad a kenyér és a bor érzéki jelenségvalósága (species). A szubsztancia azt jelenti, ami az átnyújtott eledelt valamilyen abszolút és végérvényes lét- és jelentés-összefüggésben kenyérré teszi, vagy már nem kenyérré, hanem Jézus Krisztus testévé. A species pedig az, ami hozzáférhető a profán, emberi tapasztalás számára (a kenyér és a bor színe, íze, formája). Az átváltoztatás után a bornak és a kenyérnek csak az akcidentái (járulékok, species) maradnak meg, nem pedig a szubsztanciájuk.⁶ X. Szent Pius pápa mondta: egy gyermek attól a kortól járulhat szentáldozáshoz, amikortól – *vallásos hitével* - meg tudja különböztetni az átváltoztatott kenyeret az át nem változtatott kenyértől.

Az átlényegülés dogmatikai háttere

Az átlényegülés hittani hátteréről, illetőleg az azt megokoló egyházi tévedhetetlenségről Bangha Béla és Schütz Antal a következőket tanították.

Tanítói tekintélyt ruházott tanítványaira Krisztus, midőn azt mondotta nekik: “Aki titeket hallgat, engem hallgat, aki titeket megvet, engem vet meg.” (Lk 10,16) S még inkább, amikor minden embert arra kötelezett, hogy *örök kárhozat terhe alatt* hallgassa meg az apostolok tanítását és higgyen nekik. “Tanítsátok az evangéliumot minden népnek ... aki hisz és megkeresztelkedik, az üdvözü, aki nem hisz, elkárhozik.” (Mk 16,16) Biztosítja tehát őket arról is, hogy tanítói munkájukban nem fognak megtévedni, mert hiszen valótlan, az Ő tanaival ellenkező tanítás elfogadására csak nem kötelezhet előre az örök kárhozat fenyegetésével!⁷

Az újszövetség valamennyi szentségét Krisztus rendelte (hittétel). Az Egyház már századokkal a tridenti zsinat előtt tanúsította, hogy a hét szentség kezelése reá van bízva; másfelől mindig vallotta, hogy neki nincs hatalma és joga szentségek alapítására. Tehát a szentségeket úgy kellett tekintenie, hogy azokat mint a változhatatlan hit-letétemény tartozékát magától az Alapítótól, Krisztustól kapta. S minthogy az Egyház a hitbeli dolgokban nem tévedhet, ez a tény egymaga teljes bizonyosságot szolgáltat. A szentségek szükségesek az üdvösségre: “Ki van közösítve, aki azt mondja, hogy a szentségek nem szükségesek az üdvösségre, hanem fölöslegesek, s az ember nélkülük, illetve vágyuk nélkül, csupán hit által elnyeri a megigazulás kegyelmét; jóllehet, nem valamennyi szükséges minden egyes embernek.” Ez a szükségesség olyan jellegű, mint az Egyház szükségessége és egyedül üdvözítő volta; sőt annak a tételnek csak egy kiágazása.⁸

Az apostolok korában sok csoda történt, például a csodálatos kenyérszaporítás. Ez volt az a csoda, amely előkészítette a legnagyobb csodát, az Oltáriszentséget; éppen ezért Csodálatos Oltáriszentség is a neve. Az Oltáriszentség a legnagyobb csoda. Ezt sokan azért nem veszik észre, mivel nem feltűnő, nem „különleges” jelenség. A kenyér és a bor lényege eltűnik és helyébe lép Krisztus. Az átváltoztatott kenyérben és borban jelen van Jézus Krisztus teste és vére, istensége és embersége és az egész Szentháromság, az Atya, a Fiú és a Szentlélek. Jézus szó szerint csak az Ő testének és vérének mondta a kenyeret és a bort (tehát az Atya vagy a Szentlélek testének-vérének nem). De mivel Jézus Isten is, ezért a Szentháromság van jelen, mivel Isten van jelen az Oltáriszentségben. És Isten pedig nemcsak Jézus, hanem az Atya is és a Szentlélek is. Tehát ahol Isten jelen van, ott a Szentháromság van jelen (a Szentháromság mindig együttesen működik). Ha valaki áldozásnál porcikát kap, egy szentostyát kap, vagy véletlenül kettőt kap - egy Krisztust kap, nem felet és nem is kettőt, mert egy Krisztus van. A feltámadott Jézus teste és vére együtt van jelen mindkét szín alatt. Isteni jellege szerint nemcsak Jézus, hanem a Szentháromság van jelen. Ha Péter Nagyszombaton misézett volna, akkor nála érvényes lett volna az átváltoztatás, de a test is és a vér is csak külön-külön lett volna jelen a színek alatt, és nem úgy, mint Húsvétvasárnap, a feltámadás után (addig ugyanis a valóságban is külön volt Jézus teste és vére, mivel vére kiömlött). De Nagyszombaton az istenség és az emberség viszont már mindkét szín alatt jelen lett volna (mivel azok sose váltak el egymástól). Püünkösdig az apostolok nem miséztek. Az Oltáriszentség - ami azért Oltáriszentség, mert az oltáron jön létre - lelki táplálék.⁹

Jézus az átváltoztatott kenyeret és bort a kafarnaumi beszédben saját testének és vérének nevezte, félre nem magyarázható egyértelműséggel. Ha nem szó szerint értette volna kijelentését és a hozzá kapcsolódó parancsot – „aki nem eszi az én

testemet (...) abban nem lesz élet” - akkor meg kellett volna magyaráznia, ki kellett volna fejtenie, hogy milyen értelemben is kívánja azt, hogy szavaiban higgyenek és azok szerint cselekedjenek. A szóban forgó kijelentéseket Jézus egyszerű emberek előtt tette, akik e mögött semmiféle szimbolikus jelentést nem vélhettek felfedezni. Ha Jézus ellenfeleinek igaza lenne – mármint abban, hogy ez a beszéd csupán átvitt értelemben értelmezendő – akkor ez volna az első és egyetlen eset, hogy Jézus a képletes beszéddel valósággal elburkolta volna, a kihámozhatatlanságig elrejtette volna mindazt, amit itt mondani akart. Jézus hallgatói szó szerint értették Jézus kijelentéseit. Ez többek között kitűnik abból is, hogy „Zúgolódának tehát a zsidók ellene, mivelhogy ezt mondotta: Én vagyok az élő kenyér, aki a mennyből szállottam alá.” Tehát zúgolódtak ellene, „kemény beszéd”-nek tartották. Ha Jézus csak képletesen beszélt volna, akkor ebben nem volna semmi „megbotránkoztató” a hallgatóság számára. Jézus máskor, ha képletes (átvitt) értelemben beszélt, arra mindig utalt. De ebben az esetben semmit nem magyarázott, semmit nem vont vissza, semmit se „helyesbített”. Ehelyett újra elismételte – számolva azzal, hogy még tanítványai is elmennek – hogy az Ő teste valóban étel és az ő vére valóban ital. Ha Jézus tudta a jövőt (mint Isten tudta), akkor azt is tudta, hogy nemcsak az összes tanítványa, s nemcsak az első keresztények mind, hanem valamennyi híve és követője ilyenképpen (tehát szó szerint) fogja értelmezni a valóságos jelenlétre vonatkozó szavait. Amennyiben tehát Jézus nem szó szerinti értelemben kívánta volna érteni kijelentéseit, s ezt egyetlen szóval meg nem magyarázta: ezzel nemcsak tanítványait és hallgatóit ejtette volna tudatosan tévedésbe, hanem félre is vezette volna összes híveit, az egész kereszténységet, évszázadokon, évezredekken át, és ráadásul ezért Ő lenne a felelős! Isten pedig – tökéletességéből és mindentudásából fakadóan - nem téved és nem téveszt!¹⁰

Egy fogalomról akkor tudunk helyes képet alkotni, ha azt kellőképpen megismertük és értelmezni tudjuk. Az átváltoztatott kenyér és bor külső színei

alatt jelen levő Jézus Krisztust - az Oltáriszentséget (Eucharisziát) - mindezek értelmében tehát a legmagasabb fokú vallási tisztelet, az imádás illeti meg.

A szentmise gyümölcsei

Ha akár egy hívő, akár egy hitetlen valami jót tesz (azaz jócselekedetet visz végbe), akkor növekszik benne a megszentelő kegyelem. A szentmise gyümölcsei: *fructus generale* (általános gyümölcs), amely az *intentio generale* (általános szándék) kapcsán jön létre. Ez a pápáról, püspökről, élökről, holtakról emlékezik meg. Ez minden szentmisében megvan. A pápa jogilag (mint pápa) és papként (püspökként) részesedik ebben a gyümölcsben (szentmise könyörgési részében szerepelnek). A második gyümölcs a *fructus speciale* (speciális gyümölcs) amely az *intentio secunda* (másodlagos szándék), vagy másképpen az *intentio speciale* (speciális szándék) folyamatoként jön létre. Ez a szándék az, amelyre a misét mondató kéri a mise elmondását (ez akárhány szándék, személy lehet).

A szentmise kegyelme végtelen; tehát, ha tízezren vesznek részt rajta és járulnak szentáldozáshoz, senki se csorbul ezáltal. A szentmiseáldozat végtelen értékű, de az egyes hívek kapacitás (saját befogadóképesség) szerint, tehát véges módon részesülnek benne, mivel ők nem végtelenek, hanem végesek. Ez olyan, mintha a tengerből cseppeket venne ki mindenki, de a tenger mégsem fogy ki. *Quid quid recipitur, recipitur per modum recipientis* - mindenki a befogadóképessége szerint fogad be. *Intentio specialissimus* (legspeciálisabb szándék) például az, ha a miséző pap bizonyos személyekről még külön is megemlékezik. Ennek az eredménye a *fructus specialissimus* (legspeciálisabb gyümölcs). A negyedik gyümölcs pedig az, amiről a misén tevékenyen részt vevő személy nem tud lemondani, hiába is akarna; mivel jócselekedetet végez, növekszik benne a megszentelő kegyelem, a *gratia sanctificans*. Minden jócselekedet

automatikusan magával hozza ezt, tehát a résztvevő is kap belőle. Ha valaki jót tesz, akkor a jócselekedet *érdemszerző* részéről nem tud lemondani, az *engesztelő* részét azonban fel tudja ajánlani valamilyen jószándékra. A miséző pap, ha magát személy szerint nem is foglalja bele a misébe, akkor is megkapja a jócselekedet követő kegyelmeket, azaz a megszentelő kegyelem növekedését.¹¹

Az elmondottak alapján azt hinné az ember, hogy ezek után senkit sem kell buzdítani arra, hogy szentmisén vegyen részt. Hisz ahol nagy értékű kincseket osztogatnak, oda seregestől tódulnak az emberek. Sajnos, az ember sok esetben csak annak tulajdonít értéket, ami anyagi jólétét mozdítja elő, de ami örök üdvösségére vonatkozik, az iránt gyakran nincs érzéke. Ezért van az, hogy a szentmisén való részvételre buzdítani kell a híveket, sőt minden katolikus keresztény hívő köteles vasár- és ünnepnapon - súlyos bűn terhe alatt - egy teljes szentmisén részt venni. Bizonyos esetekben ez alól felmentés adható.

Ezzel kapcsolatban felmerül egy kérdés: azért menjünk szentmisére, mert az parancs? Erre azt felelhetjük: a szentmisén kapott kincsek földi és örök boldogságunk eléréséhez elengedhetetlenül szükségesek. Ezért, egyrészt jobb a jutalom és félelem indítékaira is támaszkodni, mint az erkölcsi harcban teljességgel lemaradni. Másrészt a vallásos életben az elsődleges cél mindig az, hogy ne félelemből, vagy csupán parancs kedvéért tegyünk bármit is, hanem indítékunk az Isten iránti szeretetünk legyen. Nem szolga-lélekkel, hanem fiúi buzgósággal kell a jót tenni, ha azt akarjuk, hogy igazán méltó legyen Istenhez. Egyébként minden jutalmazás és büntetés célja végső soron az Istenhez való közel kerülés, az Istennel való bensőséges kapcsolat megteremtése és elmélyítése, tehát a legnemesebb indíték.

A szentmiseáldozat egyenest arra van rendelve, hogy megismételjük, és hogy általa a hívők újra meg újra tevékenyen részt vegyenek Krisztus áldozatában. A

szentmise gyümölcseinek tényleges elnyerése az egyéni adottságon és a Gondviselésnek előttünk sokszor rejtett szándékán fordul. Így az Egyháznak - vagyis nekünk - a természetfeletti javak biztosítása érdekében mindent meg kell tennünk, és így indokolt különféle ügyekért, vagy személyekért többször is szentmise útján könyörögni Isten előtt. Mindez Istentől kapott, páratlan lehetőségünk - miért ne élénk vele?¹²

A szentáldozás (communio) mibenléte és kegyelmi hatásai

Az Oltáriszentség méltó fölvevője a megigazult keresztény. Ez hittétel a trentói zsinat kifejezett tanítása értelmében. A tétel helyes megértésére különbséget kell tenni: más az Eucharisztia alkalmas és más a méltó alanya. Jellemzésük végett a trentói zsinat nyomán a merő anyagi eucharisztia-vétel mellett (mely semmiféle tekintettel sincs az Eucharisztia szentségi jellegére) háromféle áldozást különböztetünk meg. *Szentségi áldozás* az, mely az eucharisztia szentségi jellegének tudatában és szándékával történik, annak gyümölcsei nélkül; *lelki áldozás* a szentség vételének kifejezett vágya élő hitben és szeretetben; a *lelki-szentségi* áldozás a szentséggel együtt annak gyümölcseit is veszi. Az Eucharisztia merőben szentségi vételére alkalmas minden megkeresztelt élő. A szentségek ugyanis általában az élőkért vannak; az Eucharisztia ezenfelül eledel, és mint ilyen is élőknek van szánva. Itt melleleg megjegyezzük, hogy a szentáldozás mint eledel csakis a fölvevőnek szól. Tehát másért szentáldozást följánlani csak abban az értelemben lehet, hogy a szentáldozás ténye által személyes teljesítmény alapján szerzett érdemeket könyörgésképpen (per modum suffragii) és az esetleg hozzákötött búcsúkat a búcsúalkalmazás törvényei szerint följánljuk másokért; ezt természetesen meg lehet tenni a tisztítóhelyen szenvedő lelkekért is. Csak megkeresztelt ember alkalmas alany, mert a keresztség a többi szentség kapuja; a vágykeresztség valószínűleg nem

elég. A merő lelki áldozás mint merő személyes teljesítmény lehetséges mindenkinek, aki tökéletes szeretet fölindítására képes, tehát nem-keresztényeknek is. A tételben a lelki és egyben szentségi áldozatról van szó. Erre nézve a Tridentinum ünnepélyesen kimondja, hogy a merő hit nem elég előkészület, és szigorúan meghagyja, hogy aki halálos bűnben van, az áldozás előtt gyónjon meg, és szükség esetét leszámítva, ne érje be (gyónás nélküli) tökéletes bánattal. A másik végletet tekintve VIII. Sándor pápa elítélte azt a janzenista tételt, hogy a szentáldozáshoz nem járulhat, akiben nincs meg a legtisztább istenszeretés, vagy aki nem adott teljes elégtételt összes bűneiért. X. Pius szerint minden hívőnek van joga a mindennapi szentáldozáshoz, csak legyen a megszentelő kegyelem állapotában és legyen meg a helyes jámbor szándéka a szentség vétele tekintetében.¹³

A purgatóriumban sem halálos, sem bocsánatos bűn nincsen - Isten a purgatóriumban visszavonja az összes bocsánatos bűnt. Az Isten a halál pillanatában megmutat mindent - az illető azonnal elítéli önmagában a bűnt (ott nem is tud másképpen tenni az ember). Így a büntetését leszენvedí, de a bűnei ellen már nem tud tenni. Hasonlóan a *szentáldozás* - a szentáldozás nem törli még a bocsánatos bűnöket sem (a súlyos bűnnel történő szentáldozás szentségtörésnek minősül), csak akkor, ha az illető visszavonja azokat, vagy ellentétes erényt gyakorol. Ha viszont a szentáldozáshoz járuló egyén *kis dolgokban* megtagadja az engedelmességet és elhatározza, hogy áldozás után sem akar lemondani róla (a kis dolgokban történő engedelmesség-megtagadásról), akkor a szentáldozásban kevesebb kegyelmet kap, de nem követ el szentségtörést. Az áldozásban a visszavonás, a purgatóriumban a belátás (ami egyenértékű az áldozásnál való visszavonással) törli a bocsánatos bűnöket.¹⁴ A megszentelő kegyelem állapotában végzett szentáldozás növeli a megszentelő kegyelmet és készséget ad a segítő kegyelem felismerésére és elfogadására.

Cooblatio (együtt-felajánlás)²

A II. Vatikáni Zsinat első rendelkezését így kezdi: „A szent zsinat azt a célt tűzte ki maga elé, hogy a krisztusi életet a hívek között napról napra elmélyítse. Ezért kiemelt módon feladatának tartja, hogy gondoskodjék a liturgia megújításáról és ápolásáról.” (Lit 1) „A liturgiából – elsősorban és legfőképpen az Eucharisziából, mint forrásból – árad belénk a kegyelem és általa valósul meg a legnagyobb hatóerővel Krisztusban a emberek szentté levése és isten dicsőítése.” (Lit 10)

A liturgikus reform megtörtént. Honi nyelven misézünk, a hívek értik a szöveget, alkalom adtán külön is magyarázzák nekik, a szembemisező oltárral közvetlen kommunikációba kerültek a hívek a pappal, imájukkal, énekükkel, különböző szolgálatukkal tevékenyen bekapcsolódnak a szentmisébe.

És kérdezzük: a megújított liturgia nyomán megújított az Egyház? Buzgóbbá, áldozatosabbá, a zsinat szavával élve szentebbé lettünk? VI. Pál pápa 1972. június 29-én rögtönzött beszédében ezeket mondta: „Mi a zsinat után derűs napot vártunk – ehelyett új viharokat élünk át – néhány hasadékon keresztül a sátán behatolt az Isten templomába.” A legjobb liturgikus reform sem fogja meghozni a zsinat által óhajtott megújítást, ha csak a szentmise köntöse újul meg, ha nem közelítjük meg a szentmise *lényegét* is. El kell jutnunk Krisztus áldozatos lelkületéig is. Ő áldozatul adta testét-vérét az emberek üdvéért; nekünk is áldozattá kell válnunk.

² In: Krajsovszky Gábor: Erdős Mátyás atya elmélkedései, beszédei, előadásai II. Budapest 2013. ISBN 978-963-08-5729-1

A szentmise Jézus kereszttáldozatának megjelenítése. Krisztus egykor, egyszer és mindenkorra feláldozta magát a Mennyei Atyának az emberek bűneiért. A szentmisében szerte a világon, a világ végéig a hívek közösségében megjeleníti, mosttá teszi ezt az egyetlen áldozatot. Ezzel Egyházának is adott áldozatot, most már mi is tudunk Istennek kedves dolgot ajándékozni, sőt a legnagyobbat tudjuk neki adni, szeretett Fiát. Ezért mondhatjuk a szentmisében: „Őáltala, Ővele és Őbenne a Tiéd, Mindenható Atyaisten, minden tisztelet és dicsőség.”

A szentmisében nem csak Krisztust ajánljuk fel, hanem vele együtt önmagunkat is. Amikor Saul üldözte az Egyházat, Jézus maga mondta neki: „Saul, miért üldözöl engem?” Krisztus elválaszthatatlan Egyházától, az Egyház – éppen ennek a Saulnak-Pálnak tanítása szerint – Krisztus titokzatos teste. A szentmisében Krisztussal együtt az ő titokzatos testét is felajánljuk a Mennyei Atyának.

Az Egyház nem élettelen tárgy vagy értelem nélküli áldozati állat, hanem értelemmel és szabad akarattal rendelkező személyek testülete. Emberek felajánlásának csak akkor van értelme és értéke, ha ők maguk is megértették, mit tesznek és önkéntes odaadással ajánlják fel magukat Istennek.

Amikor Krisztust felajánljuk, felajánljuk azt, aki Szűz Máriától született, aki értünk fáradt, szenvedett és meghalt, aki feltámadt és dicsőségesen uralkodik az Atya jobbján. Vagyis felajánljuk Krisztus egész életét. Ugyanígy, amikor magunkat felajánljuk a szentmisében, nem egy filmkockát ajánlunk fel életünkből, hanem egész eddig lepergett életünket, jövőnket is, egész magunkat, örömünket, bánatunkat, mindenünket.

A szentmisében tehát az egész Krisztus áldozza fel az egész Krisztust. A megtestesült Krisztus és az ő titokzatos teste áldozza fel Krisztust és az ő

titokzatos testét. Így lesz az Egyház áldozat bemutató és áldozat is, *Ecclesia offerens et oblata*.

Amikor tehát a szentmisében a kenyeret és a bort az oltárhoz hozzák és felajánlják, én is felajánlom magam. A kenyér és bor az ember életét, örömét és fáradságát jelképezi. Én is odaadom örömeimet, bánatomat, mindenemet. Isten elfogadja felajánlásomat és az átváltoztatáskor válaszol az én önátadásomra, jelenné, mosttá teszi a keresztáldozatot és bekapcsolja ebbe az én felajánlásomat is. Sőt a szentáldozásban egész valóm bensőségesen egyesül Krisztussal, szent *communioba* kerülök vele.

A II. Vatikáni Zsinat meghagyja a papoknak, hogy „tanítsák a híveket, hogy az isteni áldozatot ajánlják fel az Atyának és azzal a saját életüket is.” (Papi 5) A híveknek „meg kell tanulniuk – mondja a zsinat –, hogy a tiszta áldozati adományt, nem csak a pap keze által, hanem vele egyesülten magukat is felajánlani és ezáltal magukat is áldozati adományul odaadni.” (Lit 48) A zsinat szellemében megújított liturgia ismételten emlékeztet minket arra, hogy Krisztussal együtt magunkat is adjuk oda a Mennyei Atyának. A könyörgésekben gyakran kérjük Istent, „tegyen minket neki szentelt áldozattá”, a III. és IV. kánonban pedig arra kérjük a Szentlelket, tegyen minket „örök, élő áldozattá”.

Nem a zsinat hozta az együtt-felajánlás (*cooblatio*) gondolatát. Ez a szentmise és az Egyház lényegéből következik. Már Szent Ágoston tanította, hogy az Egyház Krisztus példájából tanulta meg „se ipsam per ipsum discit offere”, hogy Krisztussal együtt önmagát is felajánlja. (Civ. Dei 10,20. Rouet de Journal, Enchiridion 1745) Az Ősegyház pünkösdkor a szentmisében ezt a felajánló imádságot mondta: „nosmet ipsos tibi perfice munus aeternum”, a felajánlott adományokkal együtt „tégy minket is neked szentelt örök áldozattá”. Ez az ima

később más miseszövegekbe is bekerült, például a Szentháromság és Krisztus főpapi miséjébe.

XII. Pius Krisztus misztikus testéről szóló körlevelében tanít, hogy Krisztus „önmagában misztikus testének tagjait felajánlja”, Mediator Dei kezdetű enciklikájában pedig arra figyelmeztet minket, hogy „a szentmise teljes hatását csak akkor érheti el, ha minél jobban hasonlítunk a szenvedő Krisztushoz és önmagunkat, és mint áldozatot felajánljuk.”

A rómaiak megszokták a Szent Péter templom művészi vonalait, már nem tesznek rájuk különösebb benyomást. De ha ünnepélyes alkalmakkor kivilágítják a bazilikát, csodálkozó örömmel döbbennek rá a templom művészi formájára. Így vagyunk hitünk egyes igazságaival is. IX. Pius pápa 1854-ben hittételként mondta ki, amit az Egyház addig is vallott: Szűz Mária létének első pillanatától kezdve ment volt minden áteredő büntől. Mégis a Szeplőtelen fogantatás ismeretét és tiszteletét egy magánkinyilatkoztatás terjesztette el a legjobban. 1858-ban Lourdesben megjelent Szűz Mária és kijelentette a kis Bernadettnek: „Én vagyok a szeplőtelen fogantatás.”

A magánkinyilatkoztatás nem mond és nem is mondhat semmi újat az Egyház tanításához, de rádöbbenheti az embereket egy elhanyagolt igazságra. Így vagyunk a Krisztussal való együtt-felajánlás igazságával is. Az ősegyház példája, a szentatyák és pápák tanítása, a zsinati buzdítás, úgy látszik, még nem elég indíték. Isten ezért más oldalról világítja meg és hívja fel a figyelmünket erre az igazságra.

1952-ben halt meg Rómában a stájerországi származású és világban élő leány, Sieler Mária. Az Úr Jézustól kapott kinyilatkoztatás alapján még Alacoque Szent Margitnál is mélyebben hatolt bele Jézus Szívének titkaiba. Sok

szenvetéssel, megaláztatással és főként áldozatos szeretettel teli életének egyetlen célja volt: a papság – és rajta keresztül az Egyház – megújítása. Naplójában ezeket írja: „Az Egyház elkövetkező korában a vallási élet legbensőbb magva és középpontja a mélységes behatolás és valóságos részvétel oltáráldozatával. Áldozattá kell lenni vele a mennyei Atya előtt. Ez új kegyelemforrás, ellenszer és gyógyszer korunk önzésére, az Egyház jövőendő korszakának ragyogó jele és sajátos vonása.”

Mivel a pap a szentmiseáldozat bemutatásánál kiemelkedő szerepet tölt be, elsősorban neki kell áldozattá válnia. Az „önmagáért” című misében a pap arra kéri a Mennyei Atyát, tekintsen Krisztusára, aki pap is meg áldozat is, és akinek papságában a miséző is részesül, adja meg a papnak, hogy mindig Istennek tetsző áldozat legyen.

A zsinat emlékezteti a papot, hogy „lelkipásztori szeretetének a legfőbb forrása az eucharisztikus áldozat, amely éppen ezért középpontja és gyökere az egész papi életnek. Igyekezzen tehát a pap saját magában megvalósítani azt, ami az oltáron végbemegy.” (Papi 14)

A magunk teljes önátadásával, a Krisztussal egyesült felajánlással hatolunk be a szentmiseáldozat mélyére és merítünk igazán a Megváltó forrásaiból. Ezzel újulunk meg keresztény létünkben és újítjuk meg Egyházunkat is. Nem csoda, ha Sieler Mária, az Úr Jézustól kapott kinyilatkoztatás alapján az oltáron áldozattá vált Megváltóval való benső egyesülésben látja az Egyház eljövendő jobb korszakának zálogát.

SZABÓ LÁSZLÓ:

ELVESZŐ ÜNNEPEINK³

Bevezetés

Az ünneplés az emberi élet egyik alapvető tényezője.¹⁵ Az embernek ősidők óta elemi igénye volt, hogy bizonyos napokon kiemelkedjék a hétköznapi szürkeségéből. Ez a vallási életnek is nélkülözhetetlen eleme, ami az egyes vallásokban különböző formákban jelenik meg. Így volt ez az Ószövetségben és hasonlóképpen így van az Újszövetségben is. Ez utóbbiban az ünnepek prototípusa a vasárnap (elsősorban Húsvétvasárnap) lett. Az elmúlt két évezredben az Egyház tradíciója gazdag változatosságban alakította ki az ünnepek rendjét. A megtestesülés és a megváltás ünnepkörének kialakulása az első évezred közepéig befejeződött, és nagyjából az egyházi év első felét tölti ki. A második évezredben létrejött, bár gyökereiben már az első évezred második felében is felbukkanó ünnepeink inkább egyes hittitkokat vagy szent személyeket ünnepelnek. Ilyen kiemelkedő ünnepek – az ünnepkörök részeként vasárnapra áthelyezett Vízkereszt (Urunk megjelenése) és Áldozócsütörtök (Urunk mennybemenetele) ünnepe mellett – az Úrnapja, Péter-Pál napja, Nagyboldogasszony ünnepe, Mindenszentek ünnepe és a Halottak napja, végül legújabbán Krisztus Király ünnepe, vagyis főként az évközi idő ünnepei. Az ünneplésnek két lényeges eleme mindig világos volt: az egyik a liturgikus áldozatban való részvétel, a másik a megterhelő munkától való megpihenés „az Úr napján”.¹⁶ A nyugati társadalmakban attól kezdve, hogy az Egyház a

³ Praeconia 2010. 1-2.

katakombákból a felszínre került, a két tényező összekapcsolódott, és a vasárnap formájában egymást erősítette.

Veszélyben a vasárnap!

Ahogy a társadalom egyre inkább laicizálódott, a két elem is mindinkább szétvált, ami részben a hétköznapok és a vasárnapok közötti különbség elmosódásához, részben pedig a munkaszüneti napok vallási jellegének elhalványulásához vezetett. Az Egyház a Tízparancsolatnak megfelelően (ld. Kiv 20,2-17) az Úr napjának megszentelését már a korai időkben szigorúan („halálos bűn terhe alatt”) előírta. Az ötven abitinai vértanúnak Carthagóban azért kellett meghalnia, mert megvallották Diocletianus bírósága előtt: *sine dominica esse non possumus*, „nem élhetünk vasárnap nélkül”.¹⁷ Az Egyház azonban tagjainak üdvössége érdekében mindig figyelembe vette a társadalomban uralkodó körülményeket, és szükség esetén különböző könnyítéseket engedélyezett, anélkül, hogy a parancs alapvető követelményéből engedett volna. Valóban, még a kommunista diktatúra keserves évtizedeiben is, a hívek általában találtak módot a parancs lényegének teljesítésére, ha pedig külső kényszerítő tényezők ezt megakadályozták, automatikusan felmentődtek alóla (merthogy Isten nem parancsol lehetetlent).¹⁸

A külső nyomás enyhülésével azonban a régi fegyelem nem állt helyre, sőt a fellazulás az egyházi hatóságok előzékeny közreműködésével erőteljesen folytatódott. Ennek nyilvánvaló jele volt hazánkban is, akárcsak sok nyugati országban, hogy éppen a politikai enyhülés kezdő éveiben történt meg, hogy a felsorolt ünnepeket vagy vasárnapra helyezték át, vagy „tanácsolt ünneppé” nyilvánították.¹⁹ Ennek következtében ezen ünnepek vagy a vasárnapok amúgy is ünnepelt, megszokott sorába olvadtak be, vagy jelentéktelen napokká

süllyedtek. Pedig az ünnepek nemcsak a liturgikus év második felét színesítették, hanem dogmatikai vagy történelmi szempontból is fontosak. Mindehhez erősen hozzájárult a II. Vatikáni Zsinat sok szempontból igen üdvös, de nem kevés szempontból határozottan káros liturgikus reformja is. Így többek között eltörölték pl. az „évnegyedes böjtöket”,²⁰ éppen akkor, amikor az Egyháznak egyik legsúlyosabb problémájával, a papi hivatások drámai csökkenésével kellett szembenéznie. Ezek a bűnbánati napok ugyanis többek között a papszentelés és a papság jelentőségének kiemelt alkalmai voltak. Megszüntették a vigíliákat és nyolcadokat, amelyek egyes különlegesen nagy ünnepek jellegzetességei voltak (előkészítették és meghosszabbították legalábbis a liturgikus ünneplést), és lényegében eltörölték az ünnepek közötti rangbeli különbségeket. Hány laikus hívő veszi észre a főünnep és ünnep közötti különbséget, amikor a legtöbb templomban alig van különbség a szentmise bemutatásának formájában, a liturgikus ruhák, a tömjénezés, a templomi világítás tekintetében? Ma már alig lehet különbséget találni *missa lecta* és *missa solemnis* között, holott azelőtt a legkisebb faluban is minden évközi vasárnap (évente harmincnégyszer) szárnyalt legnagyobb titkunk, a Szentháromság csodálatos tömörségű és megkapó szépségű prefációjának gregorián éneke. Liturgiánk e tekintetben elszürkült és hasonult a protestánsok sokszor csak igeliturgiát tartó ünnepléséhez.

Mielőtt azonban elveszett ünnepeinkkel közelebből is foglalkozzunk, figyeljünk fel „a vasárnap elvesztésére”. A Katolikus Egyházban a vasárnap megünneplése mindig a szentmiseáldozaton való részvételhez volt kötve. Minden igazi vallás lényegéhez tartozik az áldozat, vagyis az az aktus, amellyel a teremtmény elismeri abszolút függését Teremtőjétől. A Katolikus Egyházban az egyetlen áldozatot a megtestesülésben testvérünké lett Egyszülött Fiú mutatta be a Szentlélek által mennyei Atyjának egyszer s mindenkorra, és ennek a megújítása

(nem megisméltése) történik minden szentmiseáldozatban.²¹ A mi részvételünk ebbe az áldozatba kapcsolódik bele önmagunk felajánlásával. A megkeresztelt katolikus hívőnek óriási kiváltsága és egyben elemi kötelessége ebben részt venni. A hívőnek e heti fél vagy egy órás elfoglaltság nem lehet unalmas időtöltés, sem fölösleges idővesztés, sem az Isten iránti leereszkedő szívesség, hanem teremtményi voltából eredő abszolút következmény. Erre természetesen nevelni kell a híveket, ez azonban szinte teljesen elmarad. Mikor hallunk manapság buzdítást a vasárnap megszentelésére és a szentmiseáldozat központi szerepének méltatására a heti, vasárnapi homíliákban? Holott aki a mindenséget rendezett egészében kozmoszként, és abban az embert mint ténylegesen beleszótt teremtményt elfogulatlanul szemléli, annak nem lehet kétséges saját teljes teremtményi volta, ennek elismerése pedig az áldozat bemutatásában, vagyis a Jézus Krisztus áldozatába való bekapcsolódásban nyilvánul meg.²²

A szentmisén való részvétel természetesen nemcsak a Krisztus áldozatában való részvételt jelent, hanem annál többet, hiszen ott viszonzást is kapunk. A szentmise tanító részében, az olvasmányokban és a homíliában ismeretekhez jutunk az üdvtörténet nagy eseményeiről az Egyház rendkívül gazdag tudástárából, valamint eligazításban részesülünk a keresztény életvitel alapvető kérdéseiben. A szentáldozásban pedig ehhez mérhetetlen kegyelemben részesülünk a Krisztus életébe történő bekapcsolódás által, úgy, hogy „élek én, de már nem én, hanem Krisztus él bennem” (Gal 2,20).

Ha mindezt megfontoljuk, az olyan nevetséges kifogások, hogy nincs időm erre, hogy én a magam módján vagyok vallásos, hogy a természetben jobban megtalálom Istent, és számtalan más divatos szöveg, szót sem érdemelnek. Túrhetetlen megalkuvást jelent, ha bűnös közömbösséggel vesszük tudomásul, hogy bár Magyarországon, az elmúlt idők ateista propagandája ellenére a

lakosság több mint a fele még mindig katolikusnak vallja magát, a megkeresztelteknek azonban csak kicsiny tört része vesz részt a vasárnapi szentmiséken. (Hasonló a helyzet, sajnos, a világ számos más pontján!) Minden újraevangelizálásnak tehát azzal kellene kezdődnie, hogy visszaadjuk a „vasárnap becsületét”. Mert lehet ugyan rossz katolikus valaki annak ellenére, hogy minden vasárnap részt vesz a szentmisén, de nem lehet jó katolikus az, aki bár teljesítené a „szeresd felebarátodat!” parancsát, de nem vesz részt rendszeresen az Újszövetség szeretetáldozatában: „szeresd Uradat, Istenedet!” A főparancs két része ugyanis Jézus tanítása és a hit belső logikája szerint szétválaszthatatlan. Pál apostol magas fokú követelményei a szentmisében kapott kegyelem nélkül teljesíthetetlenek!

Ha a kérdést pusztán profán szempontból nézzük, akkor is megfontolandó: melyik világi szervezetben kötelessége a tagoknak hetente egy órát megfelelő tevékenységgel tölteni úgy, hogy ehhez hathatós segítséget és ajándékot is kapnak? Az ilyen együttműködés az egyénnek és a közösségnek elengedhetetlen érdeme és érdeke.

A vásár- és ünnepnap megszentelésének másik eleme a teremtmény megpihenése, amint Isten is megpihent a „hetedik napon” (Ter 2,2). E rendkívül nehéz kérdésnek részletezése azonban meghaladja ezen írás kereteit. Itt csak annyit jegyzünk meg, amit egyébként valamennyien tudunk: „a vasárnap veszélyben van!” Az természetes, hogy egyre bonyolultabb társadalmunkban vannak olyan szolgáltatások, intézmények és üzemek, amelyek folyamatos működtetése a köz érdekében szükséges. A nagy paphiány következtében is egyre kevesebb alkalom van a szentmisén való részvételre. Egyre többen utaznak olyan helyekre, ahol ez eleve nem lehetséges. De egyre több a korlátlanul (vagyis szükségtelenül), tehát éjjel-nappal nyitva tartó üzlet, ami a

kereskedelmi nyereségen kívül csak a rendetlen és gondatlan emberek hanyagságát fokozza.²³ A nagyobb jólét és a fokozottabb fogyasztás biztosítása érdekében az emberek jelentős része vasárnap is (vagy éppen akkor) látástól vakulásig gürcöl, sőt másokat is dolgoztat. A szombat munkaszüneti nappá nyilvánítása következtében a világi ünneplések súlypontja erre tolódott át, a vasárnap pedig az ezen tevékenységek okozta fáradalom kipihenésére szolgál. És az a lehetőség, hogy nyomós okból a vasárnapi miserészvételi kötelességnek már szombaton este is eleget lehet tenni, szintén jelentősen fokozta a vasárnap deszakralizálódását, hiszen sokan azért járnak előesti szentmisére, mert „ezzel el van intézve a dolog”. A szokásos „modern lelki tükrökben” (pl. Éneklő Egyház) a „szentmise-hallgatási, ill. részvételi kötelezettség” alig tűnik ki, és annak súlyos jellege még a nyomtatásban vastag betűs vagy dőlt betűs jelzéssel sincs kiemelve.

Munkanapra eső ünnepeink

Mit jelentenek ezek után a bevezetésben említett elveszőben lévő ünnepek? A vasárnapra áttett ünnepek sorában Krisztus titkának fontos eseményeit ünnepeljük. *Vízkereszt* (Urunk megjelenésének ünnepe) a Názáretben megtestesült és Betlehemben megszületett Jézusnak az egész teremtett világ előtti bemutatkozását állítja elénk. Ezt fogalmazza meg a nap könyörgése: „Istenünk, te a mai napon a betlehemi csillag fényével vezetted a nemzeteket, és kinyilatkoztattad nekik Egyszülöttedet...”).²⁴ *Áldozócsütörtök* (Urunk mennybemenetelének ünnepe) Jézusnak a mennybe történő visszatérését, vagyis a megváltás egyetemessé válását ünnepli. Utolérhetetlen pontossággal fogalmaz az ünnep prefációja (I): „Urunk Jézus, dicsőséges Királyunk, aki a bűnt és a halált legyőzte, és az angyalok csodálatára felment a mennybe...”.²⁵ Mindkét ünnepnek kozmikus jellege van, amit a harmadik vasárnapi ünnep (amely

eredetileg is vasárnapra szánt ünnep volt), *Krisztus Király ünnepe* még hangsúlyosabban jelez az egyházi év végén. Megint csak a nap könyörgése fogalmaz kristálytisztán: „Mindenható Istenünk, te öröktől fogva úgy határoztál, hogy szeretett Fiadban, a mindenség Királyában megújítasz mindent...”.²⁶ A 21. század elejének nemzedéke minden korábbinál többet tud a kozmoszról, vagyis a teremtésről, tehát minden eddiginél többet kellene tudnia a kozmosz Teremtőjéről és Gondviselő Uráról is! Ezt fejezi ki Krisztusnak, a „mindenség” Királyának az ünnepe.²⁷

A „elvesző ünnepek” sorában jelentős személyekről és hittitkokról emlékezünk meg. Meg kell emlékeznünk ezek között *Szűz Mária Istenanyaságának* (kötelező) ünnepéről is (január 1.), amely sokszor a hosszúra nyúlt szilveszteri szórakozás után az újévi pihenés „áldozatául” esik... Van, ahol pedig a szilveszteri hálaadás „előesti miséjével tudják le” ennek kötelezettségét.

Szent Péter és Pál ünnepe. A Római Martirológium régóta együtt ünnepli a két szentet: „egyikük a hit megvallásában lett vezérlő tekintély számunkra, a másik pedig feltárta nekünk hitünknek mélységes értelmét; míg Péter az ősegyházba szervezte, ami Izrael népéből hű maradt, a pogány nemzeteknek Pál lett tanítómestere...”.²⁸ Jelenleg Szűz Márián (és Szent István királyon) kívül csak e két szent ünnepe szerepel kiemelt formában az egykor szentekben oly gazdag magyar egyházi kalendáriumban. Ha nem is formálisan, de lényegében ez az ünnep a pápaság és szélesebb értelemben az Egyház méltóságának is az ünnepe, tehát kiváló alkalom az egyházhűség tanúsítására és a pápai primátus jelentőségének méltatására. Ma, amikor szinte minden tekintély (kivéve a párdiktátoroké és a Nobel-díjasoké) megkérdőjeleződik, nagyon hasznos arra emlékeztetni, mennyire szükséges a pápai tekintélynek isteni tekintélyen alapuló megerősítése. Ide is vonatkoznak Jézus szavai: „Ég és föld elmúlnak, de az én

igéim el nem múlnak”(Lk 21,33). Hazánkban az ünnephez egyébként számos népi hagyomány is csatlakozik, mint például az aratás.

Nagyboldogasszony, Szűz Mária mennybevételeének ünnepe. Bár az ünnep tárgyát az Egyházban a legfiatalabb és eddig utoljára kimondott dogma képezi: „Mindenható örök Isten, te a Szeplőtelen Szűz Máriát, Fiad édesanyját testével-lelkével az örök dicsőségbe emelted”²⁹, az ünnep gyökerei még az első keresztény évezredbe nyúlnak vissza. Régi magyar tradíció szerint Szent István e napon ajánlotta fel országát ősi szóhasználat szerint a „Boldogasszonynak”. Tehát, már az ő korában kiemelkedő ünnep volt nálunk is. Számos népi hagyomány kapcsolódik hozzá, és a hazai búcsúk egyik főalkalma, a magyar nép egyik legkedveltebb ünnepe volt. Talán ezért maradt meg, mint egyetlen olyan „parancsolt ünnep”, amely nem munkaszüneti nap is egyben. Ám éppen ennek az ünnepnek az esete mutatja, hogy mennyit érnek a pasztorális rendelkezések, ha azokat nem támogatja hatékony lelkipásztori buzdítás. A miséző papok az ünnepet megelőző vasárnap hirdetései között (ha nem felejtik el) általában nem az ünnep jelentőségét és szépségét méltatják, felhíva a hívek figyelmét, hogy „parancsolt” ünnepről van szó, hanem „megemlítik”, hogy a kérdéses templomban hétköznapi miserend lesz! Ennek az a gyakorlati következménye, hogy csak azok vesznek részt a szentmisén, akik általában hétköznapi is ezt teszik. Budapest templomai (ahol pedig talán nem lenne lehetetlen ünnepi miserendet tartani), konganak az ürességtől.

Mindenszentek ünnepe. Ezen ünnep sorsa a legfurcsább. Mindenszentek ünnepéhez több mint egy évezrede csatlakozik *Halottak napja* (nem ünnep, csak rang nélküli emléknap, ám, ha vasárnapra esik, akkor ünnepnek számít). Összetartozásuk mutatja leginkább a „szentek egyességének” ősi dogmáját, az egyik legtipikusabb és legkatolikusabb hittételt. Mindenszentek ünnepén

emlékezik meg a küzdő Egyház a győzelmes Egyház minden szentjéről, tehát azokról is, akiknek nincs névszerinti emléknappja az egyházi év folyamán, vagy akiknek nevét sem ismerjük.³⁰ Ahogy az ünnep könyörgése állítja: „hogya sokszoros közbenjárásukra bőven áraszd ránk [Istenünk] nagy irgalmadat”.³¹ Másnap, vagyis Halottak napján pedig könyörög a szenvedő Egyház minden tagjáért, tehát azokért is, akikről senki sem emlékezik meg: „Mennyei Atyánk... erősítsd bennünk azt a reménységet, hogy elhunyt híveidnek is megadod a boldog föltámadást”.³² Mindenszentek ünnepe hazánkban évszázadok át a legnagyobb, és természetesen a „parancsolt” ünnepek közé tartozott (vigíliával és nyolcaddal), mígnem hirtelen tanácsolt ünneppé süllyedt, és így maradt akkor is, amikor november 1-je újra államilag elismert munkaszüneti nappá lett. Ha Halottak napja vasárnapra esik, e vasárnapon, és tévesen sok helyütt az előesti szentmiseként is (tehát november 1-jén este is), Halottak napjának szentmiséjét mondják, vagyis aki így tesz eleget vasárnapi misehallgatási kötelezettségének, abban az évben nem is hallhat a szentek egységének fenséges tanításáról, Mindenszentek ünnepéről. Ha pedig Mindenszentek ünnepe esik vasárnapra, az esti szentmisét már számos templomban (megint csak tévesen) Halottak napjáról mondják (teljesen helytelenül Halottak napjának „előesti” szentmiséjeként). A hívő tehát ebben az esetben sem hallhat tanítást Mindenszentek ünnepéről, csak a halottakról. Ennek a kettős ünnepnek egy másik problémája is van, ami már hosszú ideje fennáll: Halottak Napja „megeszi” Mindenszentek ünnepét: a hívők nagy része is a halottak-napi megemlékezést annak „előesti” vagy éppen „délelőtti” formájában tartja, vagyis Mindenszentek ünnepe végképp a feledés homályába merül. Ennek egyik nem közömbös következménye az, hogy az Egyház egyik legrégebbi imádságát, a *Mindenszentek litániáját* az átlagos hívő sohasem hallja, imádkozza.³³ Pedig ha a bevett helytelen polgári szokásokat nem is tudjuk megváltoztatni, legalább a liturgikus ünneplésben ragaszkodnunk kellene ahhoz, hogy november 1-jén az összes szenteket ünnepeljük, és

november 2-án emlékezzünk meg halottainkról, a tisztítóhelyen szenvedő lelkekről. Ehhez természetesen az is hozzá tartozna, hogy Mindenszentek ünnepe (hiszen november 1-je polgári törvényben biztosított munkaszüneti nap) minél előbb újból egyháziilag „parancsolt” ünnep legyen!

A fentiekből világos, hogy kiveszőben lévő, illetve elszürkülő ünnepeink mekkora űrt hagynak szemléletünkben és egész vallási életünkben. Mindez nem egy klerikusban, hanem egy a hitéért és Egyházáért aggódó laikus értelmiségi keresztény tudatában fogalmazódott meg. Az elszomorító helyzet kialakulásáért ugyan részben a teljesen megváltozott társadalmi (és/vagy gazdasági/politikai) helyzetet szokás felelőssé tenni, nagyrészt azonban mi magunk vagyunk a felelősek: klerikusok és laikusok egyaránt! Régi igazság az, hogy csak az vész el igazán, amiről mi magunk mondunk le. Az újraevangelizálás egyik fontos irányulásának kellene lennie tehát az ünnepeink megmentésére, a vasárnap méltó ünneplésére tett erőfeszítéseinknek.

IRODALOMJEGYZÉK

¹ Schütz Antal: Dogmatika II. Szent István Társulat Budapest, 1923. 304.

² Krajsovsky Gábor: Erdős Mátyás atya elmékedései, beszédei, előadásai. Budapest, 2006. 77. ISBN 978-963-06-1931-8

³ Bangha Béla S.J.: Az oltár titka – jelen van-e Krisztus az Oltáriszentségben? A Magyar Kultúra kiadása 1930. 71. Reprint: Szent György Római Katolikus Egyházközség Vaszar, 1999.

⁴ Schütz Antal: Katolikus hittan középfokú iskolák számára. 15. kiadás. Szent István Társulat Budapest, 1941. 82.

⁵ Karl Rahner, Herbert Vorgrimler: Teológiai kyszótár. Szent István Társulat Budapest, 1980. 690.

⁶ Krajsovsky Gábor: Erdős Mátyás atya elmélkedései, beszédei, előadásai. Budapest, 2006. 53-54.

⁷ Bangha Béla: Krisztus és Egyház, Budapest, 1916. 14.

⁸ Schütz Antal: Dogmatika II. Szent István Társulat Budapest, 1923. 242-243; 250-251.

⁹ Krajsovsky Gábor: Erdős Mátyás atya elmélkedései, beszédei, előadásai. Budapest, 2006. 63-64.

¹⁰ Bangha Béla S.J.: Az oltár titka – jelen van-e Krisztus az Oltáriszentségben? A Magyar Kultúra kiadása 1930. 34-40.

¹¹ Krajsovsky Gábor: Erdős Mátyás atya elmélkedései, beszédei, előadásai. Budapest, 2006. 47.

¹² Egyházközségi Tudósító, Árpádházi Szent Margit Plébánia Budapest, 1995. december, 16-19.

¹³ Schütz Antal: Eucharisztia. Az Oltáriszentség a hit és ész világánál. 1938. 108. Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár

¹⁴ Krajsovsky Gábor: Erdős Mátyás atya elmélkedései, beszédei, előadásai. Budapest, 2006. 63.

¹⁵ Mohay Tamás: *Töredékek az ünnepről* (Magyar esszék sorozat), Nap Kiadó Bp., 2008, 5-18.

¹⁶ Igen olvasmányosan és teológiai pontossággal fejti ki a témát II. János Pál: *Dies Domini* kezdetű apostoli levele a vasárnap megszenteléséről. SzIT Bp., 1998.

¹⁷ *Martyrologium Romanum*, február 12.

¹⁸ Idézhetnénk akár Szent István törvényeit is. Vö. Király Ernő: *A keresztény élethivatás*, SzIT Bp., 1982, 343-344. Ld. még: Dobszai László: *Ünnepeinkért* in: *Jegyzetek a liturgiáról*, Új Ember Kiadó Bp., 2001, 167-169.

¹⁹ Furcsa, hogy a Vatikán területén az ünnepek megmaradtak korábbi helyükön, Olaszországban, tehát Róma többi templomaiban viszont áthelyeződtek (így Áldozócsütörtök, Úrnapija, stb).

²⁰ A Kántorböjtök, Évnegyedes böjtök Könyörgő napok és Évnegyedes idők lettek VI. Pál pápa *Mysterii Paschalis* motu proprioja, „Egyetemes szabályok a liturgikus évről és naptárról” értelmében, 1969. febr. 14, 45-47. Vö. Rupert Berger: *Lelekipásztori liturgikus lexikon*, (LLL) Vigilia 2008, 129-130.

²¹ A Katolikus Egyház Katekizmusa, SzIT Bp., 613-618. pontok.

²² II. János Pál: *Ecclesia de Eucharistia* kezdetű enciklikáját, SzIT Bp., 2003. Bő dogmatikai kifejtéséhez ld. Gerhard-Ludwig Müller: *A katolikus dogmatika*, Kairosz Bp., 2007, 680-681. Ki ne gondolna szívesen Teilhard de Chardin: *Mise a világ felett* című elmélkedésére, ám ide kívánczik még Nyíri Tamás: *A szentmiséről* (Prédikációk, 1966-67), Nyíri Tamás Alapítvány 62. kiadvány Bp., 2010, 1-4.

²³ A közelmúltban a bécsi főegyházmegye kezdeményezést tett a vasárnap méltóságának, nyugalmanak helyreállítására. XVI. Benedek pápa is erről beszélt 2007. szeptember 9-én, a Stephansdomban tartott homíliájában: „A mai modern időben a vasárnap egyre inkább csupán a szabadidőt jelenti sokak számára, amire valóban szükség is van. De ha a szabadidőnek nincs meg az a központja, amely az Egészre, a dolgok értelmére irányítja a figyelmünket, akkor a szabadidő üressé válik, és elveszíti értelmét. Szükség van arra, hogy találkozzunk Istennel és a feltámadt Krisztussal. Ez a találkozás a vasárnapi szentmisében ölt konkrét és egyúttal közösségi formát is. A vasárnapi szentmisén való részvétel egyfajta belső rendet teremt bennünk, középpontjává válik szabadidőnknek és egész életünknek. A szentmisén való részvétel tehát nem csak parancsolat kérdése, sokkal inkább belső igény kell, hogy legyen”.

²⁴ *Misekönyv*, SzIT Bp., 1991, 144, valamint LLL 107-109.

²⁵ *Misekönyv*, 293, valamint LLL 264-265.

²⁶ *Misekönyv*, 368, valamint LLL 264.

²⁷ A magyarországi latin szertartású liturgikus naptár e napra szóló utasítása: „Ma minden templomban a kitett Oltáriszentség előtt elimádkozandó a Jézus Szíve litánia a felajánló imádsággal.” *Direktórium*, MKPK Bp., 2009, 149. (Azokban a budapesti templomokban, ahová rendszeresen járok, nem emlékszem, hogy ez valaha is megtörtént volna.)

²⁸ Az ünnep prefációja, ld. *Misekönyv*, 602, valamint LLL 35.

²⁹ Az ünnepi mise könyörgése, ld. *Misekönyv*, 630, valamint LLL 315.

³⁰ LLL 325.

³¹ *Misekönyv*, 676.

³² *Misekönyv*, 678, valamint LLL 162-163.

³³ LLL 325-326.